No. 741. 1849.

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is *f* 4,50; voor de buitensteden *f* 5,50; franco door het geheele Rijk.
Brieven, Gelden, enz. FRANCO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

ZATURDAG, 22 SEPTEMBER.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen *f* 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents per regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 21 Sept.

ONTWERP VAN WET
TER REGELING VAN HET
LAGER ONDERWIJS.

Voorheen gebood men uit naam van de Godsdienst te *gelooven*, en het *weten* was vrij gelaten. Thans wordt het *gelooven* vrij, volstrekt vrij en onverschillig geacht, en integendeel het *weten* wordt als pligt opgelegd en geboden.... De school is thans zoo verpligtend voor de aardsche zaligheid, als voorheen de Katechismus voor de hemelsche.

De Katholiek XVI, 80.

III.

Wij zijn een oogenblik in twijfel geweest, of de aftreding van het Ministerie onze toelichting van zijn Wetsontwerp ter regeling van het lager onderwijs ook overbodig maakte. Daar echter met dit aftreden het bedoelde Wets-ontwerp nog niet ingetrokken is, kon onze weifeling slechts van korten duur wezen en begrepen wij spoedig, dat het van onzen pligt is, de op ons genomene taak te vervolgen, zoo lang althans dit Wets-ontwerp niet zal zijn teruggenomen. En zelfs dan zal het nog voor ons een punt van naauwgezette overweging zijn, in hoe verre het oirbaar is, onze aanmerkingen op het genoemde Wets-ontwerp voort te zetten — al ware het slechts, om aan het Ministerie, dat het gevallen Kabinet zal vervangen, te beduiden, hoe de Katholijken *niet* mogen, *niet* kunnen dulden, dat art. 194 der Grondwet geïnterpreteerd wordt.

Ter zake.

Art. 4 van het Wets-ontwerp is van den volgenden inhoud: »Alle scholen worden gehouden in localen, voor de gezondheid niet schadelijk, voorzien van de noodige hulpmiddelen voor het onderwijs."

Hoe verstandig klinkt dat artikel, welke wijze bezorgdheid spreekt zich daarin niet uit! Wat schijnt dat oplettend van het ministerie, te waken, dat de schoollokalen »niet schadelijk voor de gezondheid" zijn; dat daar geen gebrek zij aan »noodige hulpmiddelen voor het onderwijs!" Wanneer men aan dit artikel slechts eene oppervlakkige beschouwing schenkt, en meer schijnt het, in der daad, niet te vorderen, dan heeft het al het air van niet aan de minste tegenspraak onderworpen te kunnen worden.

Laat ons echter op onze hoede zijn, opdat wij niet door een schijn misleid worden. De huichelachtige geest, de veinzerij, welke dat eigenaardig Socialismus, hetwelk bij de zamenstelling van dit Wets-ontwerp heeft voorgezeten, kenmerken, eischen dringend de levendigste waakzaamheid, dwingen ons tot wantrouwen. Kan er ook een adder onder het gras schuilen? Dreigt uit die schoonklinkende bezorgdheid »voor de gezondheid" der school-jeugd, voor die »noodige hulpmiddelen voor het onderwijs" in de scholen, ook eenig gevaar? Wij zullen zien.

»De scholen," zegt art. 4, »moeten gehouden worden in lokalen,

a. voor de gezondheid niet schadelijk;

b. voorzien van de noodige hulpmiddelen voor het onderwijs."

Doch, hoe moet een schoollokaal zijn ingerigt, om onschadelijk voor de gezondheid geacht te worden? Het Wets-ontwerp maakt daarvan geen gewag, en de Memorie van toelichting zinspeelt zelfs daar niet op met een enkel woord. Voor de openbare (Staats-) scholen zal intusschen dit stilzwijgen der Wet geene noemenswaardige zwarigheid opleveren. Wordt het immer niet in de eerste plaats aan de gemeenteraden opgedragen (art. 12) te voorzien in al de kosten van het openbaar onderwijs in de gemeente en bepaalt het daarop volgende artikel 13, *b.* niet, dat onder die kosten begrepen zijn: het aanschaffen, verbeteren en onderhouden der *scholen, schoolmeubelen*, zelfs van de *woningen* der schoolmeesters en schoolmeesterssen? En wijl in die kosten van aankoop, VERBETERING en onderhoud niet door particulieren, maar door de communauteit, d. i. door u en mij zal voorzien worden, wat zou daarom den gemeenteraad beletten, het keurigst, het best verlicht, het best geventileerd schoollokaal tot stand te brengen? Immers de kosten komen slechts op rekening van de gemeente-kas, d. i. van u en mij; of van de provinciale kas, d. i. alweer van u en mij; of van de rijks-kas, d. i. nog eens van u en mij — *summa summarum*, altijd van u en mij!

Met de bijzondere (vrije) scholen is het echter anders gesteld. Men oordeele.

Art. 28 zegt het volgende: »Ieder lokaal, bestemd voor eene bijzondere school, moet, alvorens daarvan gebruik kan worden gemaakt, door Burgemeester en Wethouders en den Schoolopziener gezien en voor de gezondheid niet schadelijk zijn verklaard. In geval van verschil van gevoelen tusschen deze, of bij bezwaar van den kant des onderwijzers, beslissen gedeputeerde Staten." Begrepen? Begint ge de verraderlijke kneep te merken, mijne vrienden?

Daar wordt alzoo niet bepaald door de Wet, hoe een schoollokaal moet zijn ingerigt om »niet schadelijk voor de gezondheid" verklaard te worden. Het geheel vrije, onvoorwaardelijke oordeel verblijft deswege

a. aan Burgemeester en Wethouders eenerzijds en den Schoolopziener (door den Koning d. i. door den Minister, te benoemen) andererzijds;

b. bij verschil tusschen deze of bij bezwaar van den kant des onderwijzers, aan de gedeputeerde Staten.

Verklaren dan Burgemeester en Wethouders een schoollokaal niet schadelijk voor de gezondheid, maar verklaart daartegenover de Schoolopziener, die de strevingen des Ministers, met de handhaving dezer socialistische Wet belast, vertegenwoordigt, — de Schoolopziener, wiens ministerieele aanstelling ten waarborg is, dat hij zeker niets zal onbeproefd laten, om, overeenkomstig den geest der Wet, de openbare (Staats-) scholen zoo veel mogelijk te bevorderen, en de vestiging van bijzondere (vrije) scholen zoo veel mogelijk te beletten, — verklaart dan daarentegen de Schoolopziener, dat het schoollokaal *wel* schadelijk is voor de gezondheid — dan is, om te beginnen, de bijzondere onderwijzer in de onmogelijkheid gesteld zijne school te openen. Eén man, de Schoolopziener, — het *veto* van den Schoolopziener is daartoe toereikend. En zult ge, zelfs met de lantaarn van Diogenes, een Schoolopziener, bij de voorgestelde organisatie van het lager onderwijs, vinden, die niet, nu om deze, dan om gene haarkloverij, een schoollokaal schadelijk voor de gezondheid zal achten? Hij is toch aan geen enkel voorschrift gebonden; hij heeft dus de handen geheel vrij om bij zijne oordeelvelling alleen de inspraak zijner individualiteit te volgen; op die inspraak zal ongetwijfeld invloed oefenen, de bedenking, dat hij de ministerieele gunst niet mag verbeuren, zoo hij, na verloop van vier jaren (art. 33) of binnen dien tijd op nieuw door den Minister wenscht benoemd te worden; de bedenking dat hij, om zich de ministerieele gunst te verzekeren, rusteloos *voor* de Staats scholen en *tegen* de vrije scholen moet ijveren; — hoe vele Schoolopzieners zullen er derhalve zijn die niet op alle *bijzondere* schoollokalen iets zullen weten af te dingen? En zóó wordt dan vooreerst de opening van de vrije school tegen gehouden!

Maar art. 28, *b.* staat een beroep toe op gedeputeerde Staten! — Doch wat zullen die gedeputeerde Staten zijn? In welken geest zullen zij worden zamengesteld? Volgens welken grondslag? Volgens welk beginsel? Volgens het beginsel van het gewijzigd ontwerp van Provinciale Wet, eergisteren door den Minister de Kempenaer der Kamer aangeboden? Och arm, wat zal in dat geval het beroep des door den Schoolopziener veroordeelden onderwijzers op de Gedeputeerde Staten weinig baten! Weet ge, hoeveel? Even zooveel, als tot heden toe in het vrije Nederland alle klagten bij, alle beroepen op gedeputeerde Staten wegens krenking van de regten des gewetens gebaat hebben — Niets, niets, niets!

En dan is de *vrije* school voor goed gesloten, of liever, dan komt de vrije school nooit open, dan is zij voor altijd met het *Staats-slot* digt gegrendeld — en naast dat, wegens »zijne schadelijkheid voor de gezondheid," verzegeld locaal, handhaaft zich triomphantelijk de Staats-school alleen en uitsluitend. Dacht ge wel, mijne vrienden, dat er zooveel achter die onnoozele eerste alinea van art. 4 verborgen was? Maar het is ook een slimme vogel, een looze vos, — die afgetreden Minister de Kempenaer, het moet gezegd!

De tweede alinea bewijst het evenzoo. Dienvolgens »moeten de scholen voorzien zijn van de noodige hulpmiddelen voor het onderwijs," — hulpmiddelen, waarin alweer, volgens dat gezegende art. 28, *c.* de gemeente-kas, of de provinciale kas, of de staats-kas, d. i. uwe beurs en mijne beurs, mijne beurs en uwe beurs — *celà va sans dire* — voorziet, wat de Staats-scholen betreft. Ten aanzien van de bijzondere scholen wordt echter niet op gelijke wijze in de kosten ten behoeve der »noodige hulpmiddelen voor het onderwijs voorzien." Daarin moet voorzien worden door de ondernemers of de onderwijzers der vrije school, — als er ooit bij dit *verfoeide* Wets-ontwerp, Wet geworden zijnde, eene *vrije* school tot stand kan komen (*).

Doch, wat zijn *noodige hulpmiddelen voor het onderwijs?* De bepaling daarvan wordt weer geheel in het midden gelaten en zoo verblijft het weer geheel aan den Schoolopziener of zijne gedelegeerden, vast te stellen wat daaronder moet verstaan worden.

Indien het dan eens een Schoolopziener in het hoofd komt — en wat kan een Schoolopziener al niet in het hoofd komen? Herinnert u slechts den brief van Prof. Siegenbeek aan Mr. Groen van Prinsterer, van Prof. Siegenbeek, wien zijn dertigjarig school-opzienerschap tot de allertreurigste ziels-verwarring gebragt had, — indien het dan eens een Schoolopziener in het hoofd komt, wij weten niet welke ongerijmde en kostbare *hulpmiddelen noodig* te verklaren voor het onderwijs; die ter Staats-school in te voeren; — waarom niet? Het kost hem immers niets? De gemeente-kas, de provinciale kas of de staats-kas d. i. gij en ik, moeten het toch betalen! — zal hij dan den bijzonderen onderwijzer onder de verpligting mogen brengen, die zelfde ongerijmde en kostbare hulpmiddelen zich evenzoo aan te schaffen? Ja, dat zal de Schoolopziener vermogen! — Maar als de bijzondere onderwijzer ze geheel nutteloos acht? Het helpt niet, hij zal moeten onderdoen voor den Schoolopziener! — Maar als ze hem zelfs hinderlijk zijn? als hij ze zelfs schadelijk acht voor het onderwijs? Het komt er niet op aan; de Schoolopziener heeft daarover te beslissen! — Maar als die zoogenaamde »*noodige hulpmiddelen*" zoo kostbaar zijn, dat hij ze zich niet kan aanschaffen, zoodat zijne onderneming daaronder zou moeten bezwijken? 't Is alles om 't even. Een gril, een luim, een bevel van een Schoolopziener zegt eindeloos meer dan het bestaan of de bloei van eene *vrije* school. De Schoolopziener heeft gesproken, heeft gesproken het woord van alle dwingelanden:

Sic volo, sic jubeo. Stat pro ratione voluntas! — En daarmede is het uit! — Maar zoo wordt de vrijheid van onderwijs te schande gemaakt; op onbeschaamde wijze verloochend? *Tant mieux*, neuriede de afgetreden Minister. Daar was het ook juist om te doen!

Op art. 5 hebben wij geene aanmerking. Maar betreffende art. 6 ligt ons zoo veel op het hart, dat wij eerst in een volgend N°. deswege in eenige ontwikkeling mogen treden.

Wij ontvangen uit Rotterdam van een ons bekend en algemeen geacht persoon het volgende:

„Afzonderlijke Scholen.

»Waarom hebben de Israëliten tegenwoordig eigene scholen?

»Professor Hofstede de Groot, van Groningen, in zijn werkje, getiteld: *Behoort de Staat het Christelijk beginsel te verwijderen of te behouden?* beantwoordt die vraag aldus:

»»De grondslag van het *algemeen-christelijk* beginsel (in onze lagere scholen) ligt in art. 22 en 23 van het *Algemeen Reglement voor het lager schoolwezen en onderwijs*, gevoegd bij de wet van 3 April 1806, in Art. 11 van de *verordeningen op de Examens* en in art. 6 van de *Algemeene Schoolorde*. Intusschen hebben

(*) *De Nederlander* van heden karakteriseert zeer goed onzen gemoeds-toestand ten aanzien van het besproken Wetsontwerp. Hij zegt: „dat *de Tijd* het VERFOEIT!"

„Ja, 't is zoo, kind, al ziet ge er vreemd van op,"

De Tijd VERFOEIT dat Wets-ontwerp! De uitdrukking is niet te hard en volkomen beantwoordende aan ons gevoel.

velen uit het verbod, daar gegeven, dat de schoolkinderen niet *in het leerstellige van het kerkgenootschap*, waartoe zij behooren, door den schoolmeester zullen onderwezen worden, het gevolg getrokken, dat er geenerlei leerstellig, geenerlei christelijk, geenerlei godsdienstig onderwijs in onze lagere scholen mag gegeven worden, vooral dewijl er ook Israëliten in onze scholen zijn.....

»»De Israëlieten maakten in 1806 evenwel geen kerkgenootschap in Nederland uit, maar zijn dit eerst onder Willem I geworden. De brief van den Secretaris van Staat spreekt *daarom* ook van het wenschelijke van een behoorlijk onderwijs in *Christelijke Godsdienst* voor zooverre haar geschied- en zedekundig gedeelte betreft, op de *scholen*; de Israëlieten waren toen nog als vreemdelingen onder ons verspreid en hadden wel op het papier der Grondwet het burgerregt verkregen, maar nog niet in het staatsleven, in elk opzigt, het genot er van erlangd....... De regering bleef alzoo zich zelve gelijk, toen zij later afzonderlijke Israëlitische Schoolbesturen, gelijk geen ander kerkgenootschap bezit, ging oprigten."

»Thans rijzen bij ons de volgende vragen op:

»Maken de Israëlieten in Nederland een kerkgenootschap uit? Zijn zij nog als vreemdelingen? Staat hun burgerregt nog slechts op het papier der grondwet? Wat hebben zij van het aanhangige wets ontwerp op het lager onderwijs te verwachten?

»Zien wij wel, niets meer of minder dan de vernietiging hunner afzonderlijke scholen en de terzijdestelling van de Israëlitische schoolbesturen. Dit ontwerp, wet geworden, vernietigt alle vroegere verordeningen omtrent het lager onderwijs, zoodat in vervolg van tijd, misschien wel dadelijk, geene Israëlietische school zal kunnen bestaan, dan door het gebruik maken van de belemmerde vrijheid, met het dragen van buitengewone kosten.

»Zien de Katholijken zich bedreigd, ook de Israëlieten hebben niet veel goeds te wachten. *Suum cuique*; daarom *geene andere dan afzonderlijke scholen met eigene schoolbesturen.*

»Een Israëliet."

Tot stichting onzer lezers laten wij hier een paar zinsneden volgen uit de *veroordeeling* der ministerieele wet op het lager onderwijs door het staatkundig weekblad *Europa en Nederland*.

„Wij hebben het *Ontwerp van Wet op het Lager Onderwijs*, den 3den *September* ll. aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend, met zijne Memorie van Toelichting gelezen en herlezen, en *wij verklaren het volmondig*, dat wij dit stuk, hoe langer wij het lazen, hoe langer hoe duisterder vonden. Het eenige licht, dat ons uit dit staatsstuk tegenstraalde, was: dat het ministerie andermaal voor zijne taak *niet* berekend was. Van dáár die *duisterheid*, die sprongen eener *ellendige reductie*, die beginselloosheid, en bij gevolg dat zweven in de lucht, dat rondtasten in het onzekere, die stootende tegenstrijdigheid....."

„Zoo immers krijgen wij een kleur- en gehalt- en wezenloos mengsel der Wet van 1806, met eenige nieuwe, willekeurige en ondoelmatige bepalingen."

„De nieuwe Wet op het Onderwijs pleit ten volste voor beginselloosheid, voor volslagen gebrek aan de noodige zaakkennis, en van daar dan ook noodwendig die sprongen, die verwarring van *namen* en *zaken*, die volslagen verwarde redactie.

„En uit welke *algemeene* bron nú vloeit dit alles voort? Uit deze, dat men *vrijheid van onderwijs* huichelt, omdat men, voor misbruik van *sektengeest* beducht, het niet waagt, die *ruiterlijk* te geven. Omdat men *vrijheid van Godsdienst* predikt, en voor de vrije ontwikkeling van beginselen vreest."

Maandag aanstaande zal bij onzen Uitgever een geschrift het licht zien onder den titel: *Mémoire sur la situation des Catholiques dans les Pays-Bas depuis leur émancipation en* 1798 *jusqu'à nos jours, par un Electeur Néerlandais.* Wij zullen met gespannen aandacht nagaan, welken indruk deze Memorie alom, zoo hier te lande als in het buitenland, te weeg zal brengen en niet in gebreke blijven onze lezers daaromtrent geheel op de hoogte te houden. Wij verheugen ons in staat te zijn gesteld, van deze Memorie het Voorberigt hun nu reeds te kunnen mededeelen, ons voorbehoudende eerdaags op het geheele Werkje in het breede terug te komen.

Aldus het Voorberigt.

»Zonderling zou hij zich bedriegen, hij, die met het oog op de rust, die Nederland tot dusverre mogt genieten, gelooven zou dat er hoegenaamd geen grieven, geen tergende punten van verschil bestaan. Die rust, helaas! ontwaart men slechts oppervlakkig over het geheele land. Hartstogten, even oud van afkomst als hardnekkig in hare verblinding, gloeijen daar in 't verborgen en dreigen onophoudelijk die rust te verstoren. En wie zou het wagen, thans nu zij meer en meer verstout zijn door het bedriegelijk zwijgen der openbare meening, te verzekeren dat die hartstogten het zullen laten berusten bij de bedreigingen, die zij voortdurend tegen den tegenwoordigen staat van zaken uitwerpen? of is het niet veeleer te vreezen, dat zij eenmaal tot eene uitbarsting zullen komen met hetzelfde geweld dat den verkankerden grond van het oude Europa het onderst boven heeft geworpen?

Dat komt, omdat er eene partij bestaat, even schrikbarend door de menigte harer aanhangers, als door haren haat tegen de Katholijken, welke zich er op toelegt om den gloed dier booze hartstogten aan te blazen in het hart der Protestantsche bevolking van Nederland. Zij wijkt voor geen hinderpalen terug om tot de verwezenlijking van haar verfoeijelijk oogmerk te geraken; zij ontziet geen middel om haar doel te bereiken. Hare organen in de pers strooijen geregeld wekelijks de brandfakkels door het gansche land; geen burgerkrijg zelf schrikt hen af! En inderdaad die lasterlijke, die van gal overvloeijende taal tegen de Katholijken, die reukelooze en onophoudelijke loftuitingen op alles wat maar eenigermate kan bijdragen tot berooving, tot verarming, tot vernedering der Katholijken, tot miskenning hunner regten, dat bezigen van zoodanige middelen, wat is het anders dan eene opstoking tot burgerkrijg?

»Het ontstaan van die partij dagteekent nogtans niet van de laatst verloopen jaren. Die partij ontstond reeds in de eerste maanden na de emancipatie der Katholijken in 1798. Wat haar stelsel, haar beginselen, hare leus betreft, daar kunnen wij niets bepaalds van zeggen, of het mogt zijn, dat onverschilligheid in zake van godsdienst, wegschuilende achter het masker van een oppervlakkig, onbestemd Christendom, en dorst naar overheersching als bepaalde en vaste beginselen kunnen beschouwd worden. Ondertusschen heeft die partij wel een *waarom* van haar bestaan. De onverkropte spijt van de heerschappij van het Protestantismus in Nederland verbroken te zien, en de gramschap die men gevoelde omdat de Constitutie van 1798 aan de Katholijken van dit land de gelijkheid van politieke en godsdienstige regten toekende, verklaren duidelijk genoeg het ontstaan dier partij Later deed het gevoel van 't onvermogen van dien spijt en van die hevige driften tegen de onlangs aan de Katholijken toegekende regten, welke deze voortdurend met eene nimmer de palen der gematigdheid te buiten gaande geestkracht verdedigden — deed dat gevoel van onvermogen bij die partij zulk een inkankerenden haat ontstaan tegen de Katholijken, dat zij thans door niets anders meer te bevredigen is dan door derzelver volstrekte onderwerping aan hare heerschappij, en deze hersteld in al haar kracht. Die haat is het, die de oorzaak was van al de kwellingen, welke de Nederlandsche Katholijken sedert hunne emancipatie moesten verduren; die haat is het, die de wekelijksche uitdagingen van de bladen dier partij inboezemt; die haat is het, die ten grondslag strekt aan al die tegen de Katholijken gerigte genootschappen, welke in deze Memorie worden aangewezen, en die, naar wij onlangs vernomen hebben, niet langer zich bepalende om afzonderlijk te werken, voortaan met al hunne pogingen tot een zelfde doel zullen zamenspannen, en eenigen hunner geaffilieerden naar een te s' Hage gevestigd centraal bureau zullen afzenden, terwijl zij hun gewrocht reeds den naam van *Orde der anti-jesuitische Broeders* hebben toegedacht; die haat is het, met een woord, die dagelijks meer en meer een deel der bevolking tegen het ander ophitsende, de schroomelijkste gevaren aan het land voorbereidt; gevaren, waarop het hoog noodig is tegenwoordig de aandacht van het gouvernement, en tevens die van elken onpartijdige te vestigen.

»Deze beschouwingen zijn het, die ons aanleiding gaven om deze Memorie te schrijven; immers die gevaren, die ons boven het hoofd hangen, mogen niet verholen blijven voor onze medeburgers, tot welke geloofsbelijdenis zij ook behooren; integendeel, ook zelfs buiten de grenzen van ons grondgebied moet het geweten worden dat er in de negentiende eeuw in het hart van Europa een land bestaat, waar een groot derde der bevolking, ter zake zijner godsdienstige belijdenis, in een staat van verdrukking leeft!

»Ondertusschen eischt het de billijkheid, en wij haasten ons het hier te zeggen, dat het meerendeel der Protestanten vreemd is aan die werken der duisternis van de partij, die de Katholijken vervolgt met haren haat. Een goed deel weldenkende en echt vrijzinnige Protestanten heeft nimmer geaarzeld om die misdadige bedrijven af te keuren en zelfs openlijk te veroordeelen. Wij weten het en herhalen het met vreugde dat vele duizenden onzer Protestantsche medeburgers de beginselen en duistere woelingen dier fanatieke, hatende en zelfzuchtige partij met verontwaardiging verfoeijen. Maar is het genoeg als men het bij die bloote afkeuring laat berusten? Ziet men niet in dat die partij, welke wij aan de kaak stellen, eene belemmering en eene onophoudelijke en allergevaarlijkste bedreiging voor het gouvernement is?...... Begrijpt men ook tevens niet dat het in den geschokten en verwikkelingvollen toestand waarin Europa, nog zoo ver verwijderd van de voor het welzijn der maatschappij zoo noodzakelijke kalmte en rust, zich tegenwoordig bevindt, oneindig beter zou wezen, wanneer, in plaats van al die betreurenswaardige woelingen eener door haat verblinde partij, wij allen rondom den constitutionneelen troon geschaard, ieder naar de mate zijner krachten, ons beijverden om de instellingen en den bloei van ons dierbaar vaderland te bevorderen en te bevestigen?"

Een ontzettende brand brak hier gisteren avond uit, en veranderde in weinig uren tijds eene onzer voornaamste fabrijken in rookend puin en asch. Het was eene suikerfabrijk van den heer B. Kooij Jz., op de Bloemgracht, welke dit ongeluk trof. Behalve het verlies aan gebouwen en meubelen, dat op 140 à 150 duizend gulden geschat kan worden, zijn 9 huisgezinnen van dak beroofd. Behalve 2 spuitgasten, die bij het omstorten der brandende muren ligte kwetsuren ontvingen, heeft men geene verdere ongelukken te betreuren.

Naar wij vernemen waren de gebouwen voor *f* 20,000 tegen brandschade verzekerd.

Men verneemt, dat de ministers gisteren wederom vergaderd zijn geweest. Men verzekert, dat het de bedoeling van hoogerhand is, een ministerie zamen te stellen, in den geest van de meerderheid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Men leest in een der Nederlandsche bladen;

»De Hertog van Parma Karel III, heeft in zijne staten de Benedictijner en Barnabiter monnikken verboden, *na* den Paus de redenen van dien maatregel te hebben medegedeeld."

Dit is onjuist; de Hertog heeft slechts gezegd dat hij zijn besluit aan Z. H. *zou* mededeelen.

Als een voorbeeld van sterke vruchtbaarheid, wordt ons gemeld, dat in het dorp Weidum, in den tuin van de weduwe Tjaarda, dit jaar, twee *Gouden Regens* voor de tweede maal bloeijen. *(Sn. Ct.)*

Het gewijzigd Ontwerp-adres der Eerste Kamer luidt als volgt:

«SIRE!

I. De Eerste Kamer mogt het voorregt genieten Uwe Majesteit voor het eerst eene zitting van de Staten-Generaal te hooren openen als wettigen Opvolger van Hem, die van dezelfde plaats gewoon was hun de dierbaarste belangen van het Vaderland jaarlijks aan te bevelen.

Ook uwe roepstem, Sire! om die belangen verder met U te behartigen en mitsdien de grondwettige voorschriften volledig toe te passen, vindt bij deze Kamer den gereedsten weêrklank.

2 Welkom zal het der Natie geweest zijn, Uwe Koninklijke verzekering bekomen te hebben, dat onze uit- en inwendige aangelegenheden zich gunstig voordoen. In het vriendschappelijk verkeer, dat wij met alle Staten onderhouden, vermeenen wij het gevolg te mogen zien eener staatkunde, die, alle inmenging vermijdende in hetgeen elders geschiedt, zich beperkt tot het doen eerbiedigen van eigene regten.

Met Uwe Majesteit deelen wij dan ook het vooruitzigt, dat de vroeger gevreesde verwikkelingen ten aanzien van Limburg, onder de bescherming der tractaten, afgewend zullen blijven

3. Wanneer wij met U, Sire, het oog op onze overzeesche bezittingen vestigen en daarbij hulde toebrengen aan de dapperheid onzer land- en zeemagt op het weêrspannig Bali betoond gevoelen wij ons niettemin diep getroffen bij de herinnering aan den duren prijs, waarvoor de zege is gekocht: — het verlies van den voortreffelijken aanvoerder, van zoo vele verdienstelijke strijders, heeft aller harten met weemoed vervuld; — hunne nagedachtenis blijve bij den landgenoot in eere en waarborge alzoo de erkentelijkheid van Neêrlands ingezetenen voor de loffelijke wijze, waarop de marine en het leger hunne pligten allerwege vervullen.

4. Ofschoon met dankbaarheid het goede in onzen binnenlandschen toestand erkennende, mogen wij echter het bestaan van armoede en gebrek aan arbeid niet onopgemerkt laten Het zij dus het doel der Regering, te streven naar meerdere ontwikkeling van landbouw, handel en fabriekmatige nijverheid. Met verlangen zien wij dan ook naar de voorstellen uit, ons ter verbetering van volkswelvaart door Uwe Majesteit toegezegd.

5. Wij verheugden ons, te vernemen, dat 's Lands geldmiddelen de voordeelen ondervonden van meerder vertier, en, bij de hoogere prijzen die de markt van onze koloniale voortbrengselen opleverde, ook verbetering erlangden door aanvankelijke bezuinigingen in het staatsbestuur. Wij vleijen ons, in de begrooting over het volgend jaar de bewijzen te zullen vinden, dat met de laatste stelselmatig wordt voortgegaan.

6. Ook bij ons heeft het gedeeltelijk mislukken van een onzer veldgewassen bekommering verwekt. Doch grooter was de zorg uit het ontstaan eener ziekte geboren, waardoor menigvuldige menschenlevens plotseling bedreigd en afgesneden werden. Wij hopen dat de Voorzienigheid die ramp, welke bereids schijnt te verminderen, verder lenige en daarvan ons Vaderland bevrijde.

7. Bij de herinnering aan het gunstige dat het Vaderland in den afgeloopen tijdkring te beurt viel, wees Uwe Majesteit ons op de behoeften van het oogenblik, op de eischen van de toekomst. Wij gevoelen het, Sire, hoe vele en hoe gewigtige werkzaamheden ons in deze zitting der Staten-Generaal verbeiden Hetzij die betrekking hebben op de ontwikkeling onzer grondwettige instellingen, hetzij op andere onderwerpen, waaraan 's Lands welvaart ten naauwste is verknocht, Uwe Majesteit zal ons steeds bereid vinden, om, met de meeste zorgvuldigheid en met het oog op de voorschriften der Grondwet, alle voorstellen te onderzoeken die ons zullen aangoboden worden.

8. Zal echter het geluk en de voorspoed van ons Volk werkelijk bevorderd worden, dan wordt vooral innige overeenstemming tusschen de verschillende takken der wetgevende magt vereischt. De Albestuurder zegene daartoe onze eendragtige pogingen.

De heer *van Goltstein* heeft het Voorzitterschap der Tweede Kamer aanvaard met de volgende aanspraak:

„Voor de tweede maal door deze aanzienlijke vergadering voor het bekleeden van het voorzitterschap aangewezen en door 's Konings gunstige beschikking daartoe geroepen, voldoe ik aan de inspraak van mijn hart door aan u mijn gevoel van erkentelijkheid voor dit hernieuwd blijk van uw vertrouwen uit te drukken.

„Ik zal trachten mij deze eervolle onderscheiding waardig te maken door bij uwe beraadslagingen overeenkomstig de voorschriften van het reglement van orde die regelmatigheid te doen heerschen, welke voor het welslagen derzelve een onmisbaar vereischte is.

„Uwe welwillende ondersteuning, welke gedurende de af-